

Piezīmes par Parāda atgūšanas likumprojektu

Mārtiņš Aljēns,

Zvērinātu advokātu biroja *Raidla Lejiņš & Norcous* zvērināts advokāts

Salīdzinoši nesen Saeimā ticis iesniegts Parāda atgūšanas likumprojekts, kurš pašlaik pieņemts pirmajā lasījumā. Šajā rakstā sniegts ieskats šī likumprojekta būtiskākajos noteikumos un mēģināts prognozēt, kādas izmaiņas sagaidāmas pēc likumprojekta stāšanās spēkā.

Šis raksts ir balstīts uz likumprojekta redakciju raksta tapšanas laikā. Lasītājiem ir jāņem vērā, ka līdz likuma pieņemšanai tajā var tikt izdarīti labojumi, tādēļ pēc likuma pieņemšanas lasītājiem ir nepieciešams iepazīties ar likuma galīgo tekstu.

Uz ko likumprojekts attiecas

Kā norādīts likumprojekta anotācijā, likumprojekts tapis situācijā, kad sabiedrībā pieaug neapmierinātība ar parādu atgūšanas uzņēmumu darbību un Patērētāju tiesību aizsardzības centrā tiek saņemtas arvien vairāk sūdzības, kurās patērētāji sūdzas nevis par viņu iegādātajām precēm vai viņiem sniegtajiem pakalpojumiem, bet gan par parādu atgūšanas procesu. Jādomā, daudzi būs dzirdējuši par situācijām, kad parādniekam vienlaikus ar pieprasījumu samaksāt parādu tiek pieprasīts samaksāt arī ievērojamu summu par parāda atgūšanas pakalpojumu, kas nereti ir lielāka par paša parāda summu. Tāpat praksē vērojamas situācijas, kad parādu atgūšanas uzņēmumu darbinieku mēģinājumi pārliecināt parādnieku samaksāt parādu robežojas ar draudiem, kā arī kad parādu atgūšanas uzņēmumu darbinieki sava uzdevuma izpildei apmeklē parādnieku darbavietā vai ierodas pie parādnieka mājās vēl vakarā. Pašlaik nav normatīvā regulējuma, kurš tiešā veidā ierobežotu šādu parādu atgūšanas praksi, tādēļ likumprojekta mērķis ir novērst šo trūkumu, ieviešot normatīvo regulējumu, kuram vajadzētu nodrošināt līdzsvaru starp kreditoru un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju interesēm uz parāda atgūšanu, no vienas puses, un parādnieku interesēm uz to tiesību ievērošanu parādu atgūšanas procesā, no otras puses.

Likumprojekts paredz, ka normatīvais regulējums aptvers sekojošas jomas:

- parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbība;
- parāda atgūšanā izmantojamā komunikācija;
- fizisku personu datu izmantošana parādu atgūšanā.

Skaidrības labad uzreiz nepieciešams piebilst, ka ar parāda atgūšanu likumprojektā saprotams ārpustiesas darbību kopums, kas vērsts uz kreditora vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja aicinājumu parādniekam labprātīgi veikt kavēto maksājuma saistību izpildi. Likumprojekts neparedz nekādas izmaiņas parāda piedziņas kārtībā, kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam vērsties tiesā vai šķīrējtiesā. Tāpat jāatzīmē, ka likumprojekts paredz regulējumu tikai attiecībā uz tādām parādsaistībām, kur parādnieks ir fiziska persona, kura darbojas ārpus savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvariem, bet kreditors ir persona, kura darbojas savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros, jeb, citiem vārdiem, likumprojekts paredz regulējumu patērētāja un preču pārdevēja vai pakalpojumu sniedzēja attiecībām. Attiecīgi, likumprojekts neparedz regulējumu

parādu atgūšanai no juridiskām personām vai fiziskām personām, kuras saistības uzņēmušās savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros. Bez tam, likumprojekts neparedz regulējumu parāda atgūšanai, ko publisko tiesību jomā veic valsts vai pašvaldības iestāde, tātad likumprojekts neskar, piemēram, nodokļu un valsts nodevu atgūšanas jautājumus.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbība

Likumprojekts paredz, ka parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem būs nepieciešams saņemt licenci šādu pakalpojumu sniegšanai. Vienlaikus likumprojekts paredz izņēmumu, ka šāda prasība nebūs attiecināma uz zvērīnātiem advokātiem. Prasības, kuras parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem būs jāievēro, lai saņemtu licenci, tiks noteiktas Ministru kabineta noteikumos.

Attiecībā uz parāda atgūšanas izdevumiem likumprojekts paredz, ka parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem tiks saglabātas tiesības uz šādu izdevumu atlīdzināšanu, taču vienlaikus paredz noteikt vairākus ierobežojumus. Pirmkārt, parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam būs tiesības pieprasīt atlīdzināt parādu atgūšanas izdevumus tikai tad, ja par parādu nepastāvēs strīds. Attiecīgi, ja parādnieks, saņemot parāda samaksas pieprasījumu, rakstiski izteiks parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam pamatotus iebildumus par parādu, parādniekam nebūs saistošs parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja pieprasījums atlīdzināt parāda atgūšanas izdevumus. Otrkārt, parādu atgūšanas izdevumiem būs jābūt samērīgiem un objektīvi pamatotiem. Tas nozīmē, ka parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji vairs nedrīkstēs noteikt šos izdevumus pēc sava ieskata. Iespējamās neskaidrības par to, kas saprotams par samērīgiem un objektīvi pamatotiem izdevumiem, vajadzētu novērst Ministru kabineta noteikumiem, kuros tiks noteikts parāda atgūšanas izdevumu pieļaujamais apmērs un izdevumi, kuri nav atlīdzināmi.

Parāda atgūšanā īstenojamā komunikācija

Likumprojekts paredz detalizētus noteikumus attiecībā uz kreditora vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja un parādnieka savstarpējo komunikāciju.

Pirmkārt, likumprojekts paredz noteikt prasības informācijai, kura kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam jāsniedz parādniekam par parādu. Proti, uzsākot parāda atgūšanu, kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam būs jānosūta parādniekam rakstisks paziņojums par parāda esību un jāaicina parādnieks labprātīgi veikt kavētās maksājuma saistības izpildi. Paziņojumā būs iekļauj informācija, ka parādniekam noteiktā termiņā, kas nedrīkstēs būt īsāks par 14 dienām, ir tiesības izteikt pamatotus rakstiskus iebildumus par parāda esību, tā apmēru vai samaksas termiņu. Paziņojumā noteiktajā termiņā kreditors un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nedrīkstēs veikt parāda atgūšanas darbības, kas var radīt parādniekam nelabvēlīgas sekas (t.i., darbības, kuru īstenošanas rezultātā parādniekam var rasties papildus atlīdzināmie parāda atgūšanas izdevumi, informācijas par parādnieku ievietošana kredītvēstures datubāzē u.tml.).

Otrkārt, likumprojekts paredz noteikt parādnieka pienākumu sadarboties ar kreditoru un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju un labprātīgi samaksāt parādu vai – gadījumā, ja parādniekam ir pamatoti iebildumi pret parāda samaksas pieprasījumu – paziņojumā noteiktajā termiņā nosūtīt kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam savus iebildumus. Ja parādnieks objektīvu iemeslu dēļ nevarēs nosūtīt savus iebildumus paziņojumā noteiktajā termiņā, viņam tas būs jāizdara, vēlākais, 14 dienu laikā pēc šī termiņa beigām. Ja parādnieks būs izlietojis savas tiesības izteikt

iebildumus, kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam būs pienākums rakstiski pamatot parādniekam parāda esību un tā apmēru, kā arī pēc parādnieka pieprasījuma jāizsniedz viņam dokumentu kopijas, kas pamato parāda esību un apmēru. Ja parādnieks nespēs nodrošināt parāda samaksu kreditora vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja noteiktajā kārtībā vai termiņā, parādniekam būs tiesības piedāvāt savu risinājumu maksājuma saistību nokārtošanai, un šādā gadījumā kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam parādnieka priekšlikums būs jāizskata un jāsniedz uz to atbilde.

Treškārt, likumprojekts paredz noteikt ierobežojumus kreditora un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja komunikācijai ar trešajām personām. Tā, kreditors un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nebūs tiesīgi bez parādnieka piekrišanas izpaust trešajām personām informāciju par parādnieku. Tas nozīmē, ka kreditoram būs nepieciešams līgumā ar parādnieku vienoties par to, kurām trešajām personām un kādos gadījumos kreditoram ir tiesības izpaust informāciju par parādnieku.

Ceturtkārt, likumprojekts paredz noteikt prasības komunikācijas kultūrai saskarsmē ar parādnieku. Proti, kreditoram un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam komunikācijā ar parādnieku būs aizliegts izmantot agresīvas komunikācijas formas (piemēram, izteikt draudus), sazināties ar parādnieku personas cieņu un godu aizskarošā formā, apmeklēt parādnieku viņa darbavietā, darbu veikšanas vietā vai dzīvesvietā bez parādnieka iepriekšējas piekrišanas, kā arī sniegt nepatiesu vai maldinošu informāciju par parāda nemaksāšanas sekām. Vienlaikus likumprojekts paredz noteikt pieļaujamo komunikācijas laiku un biežumu ar parādnieku. Proti, kreditors un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nedrīkstēs sazināties ar parādnieku svētdienās un valsts noteiktajās svētku dienās, kā arī laika posmā no plkst. 21:00 līdz plkst. 8:00 (ja vien puses nebūs vienojušās citādi).

Piektkārt, likumprojekts paredz noteikt saskarsmē ar parādnieku izmantojamās komunikācijas līdzekļus. Proti, kreditoram un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam būs pienākums komunikācijā ar parādnieku izmantot tos komunikācijas līdzekļus un kontaktinformāciju, kas paredzēta kreditora un parādnieka noslēgtajā līgumā (izņemot pieprasījumu samaksāt parādu un kreditora vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja atbildi uz parādnieka iebildumiem, kas nosūtāmi parādniekam rakstiskā formā). Ja parādnieks nav sasniedzams, izmantojot šādus komunikāciju līdzekļus un kontaktinformāciju, kreditoram un parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam būs pienākums nosūtīt nepieciešamo informāciju rakstiskā formā uz parādnieka deklarētās dzīvesvietas adresi.

Fizisku personu datu izmantošana parādu atgūšanā

Likumprojekts paredz noteikt prasības parādnieku kredītvēstures datu bāzes izveidošanai un uzturēšanai. Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem arī turpmāk būs tiesības uzturēt kredītvēstures datubāzes, kuru mērķis ir sniegt informāciju trešajām personām par fiziskās personas maksājuma saistību izpildi. Tomēr informācija par parādnieku būs iekļaujama kredītvēstures datubāzē tika tad, ja no pirmās maksājuma kavējuma dienas būs pagājušas 60 dienas un būs pagājis kreditora vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja paziņojumā parādniekam noteiktais termiņš iebildumu iesniegšanai. Ja parādnieks būs izteicis iebildumus par parāda esību vai tā apmēru, informāciju par parādnieku drīkstēs iekļaut kredītvēstures datubāzē tikai pēc tam, kad būs stājies spēkā tiesas vai šķīrējtiesas spriedums, ar kuru parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēja prasība atzīta par pamatotu. Kredītvēstures datubāzes pārzinim būs tiesības šajā datubāzē esošo informāciju padarīt pieejamu trešajām personām, ja trešā persona būs noslēgusi līgumu ar attiecīgo fizisko personu vai attiecīgā fiziskā persona būs izteikusi rakstisku lūgumu šādu līgumu noslēgt. Informāciju kredītvēstures datubāzē

varēs glabāt trīs gadus no parāda samaksas dienas, bet, ja parāds netiks samaksāts, līdz prasījuma tiesības noilguma beigām (t.i., 10 gadus pēc samaksas termiņa iestāšanās).

Visbeidzot, likumprojekts paredz noteikt, ka parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem un kreditoriem, kuri būs saņēmuši atļauju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai vai kuri ir kredītiestādes, drīkstēs saņemt noteiktu informāciju no valsts informācijas sistēmām. Tā, minētās personas drīkstēs saņemt informāciju no ledzīvotāju reģistra par parādnieka deklarēto dzīvesvietu un, parādnieka nāves gadījumā, apstiprinājumu par parādnieka nāvi. Papildus tam, minētās personas drīkstēs saņemt informāciju no Ceļu satiksmes drošības direkcijas par parādnieka īpašumā vai turējumā reģistrētajiem transportlīdzekļiem.

Likuma iespējamā ietekme uz parādu atgūšanas procesu

Kopumā likumprojekts ir vērtējams pozitīvi, un, autoraprāt, ir sagaidāms, ka likums patiešām aiztaupīs parādniekiem daudzus nepatīkamus brīžus. Likumprojekts ne tikai paredz atrisināt tādas akūtas problēmas kā nesamērīgu parādu atgūšanas izdevumu atlīdzināšanas pieprasījumus un nepieņemamu parādnieka psiholoģiskās ietekmēšanas līdzekļu izmantošanu parādu atgūšanai, bet arī paredz skaidru spēles noteikumu definēšanu parādu atgūšanas procesā. Domājams, ka parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanas ieviešanai vajadzētu būt pietiekamai motivācijai šo pakalpojumu sniedzējiem ievērot likuma prasības, jo pretējā gadījumā tie riskētu ar licences zaudēšanu. Tā kā likumprojekts galvenokārt aizsargā parādnieku intereses, tad, protams, nevar izslēgt, ka negodprātīgi parādnieki var izmantot atsevišķas likumprojekta normas, lai novilcinātu parāda samaksu. Tajā pat laikā jāatceras, ka likumprojekts regulē tikai ārpusstiesas procesu un kreditoram vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam saglabājas tiesības vērsties tiesā vai šķīrējtiesā parāda piedziņai.